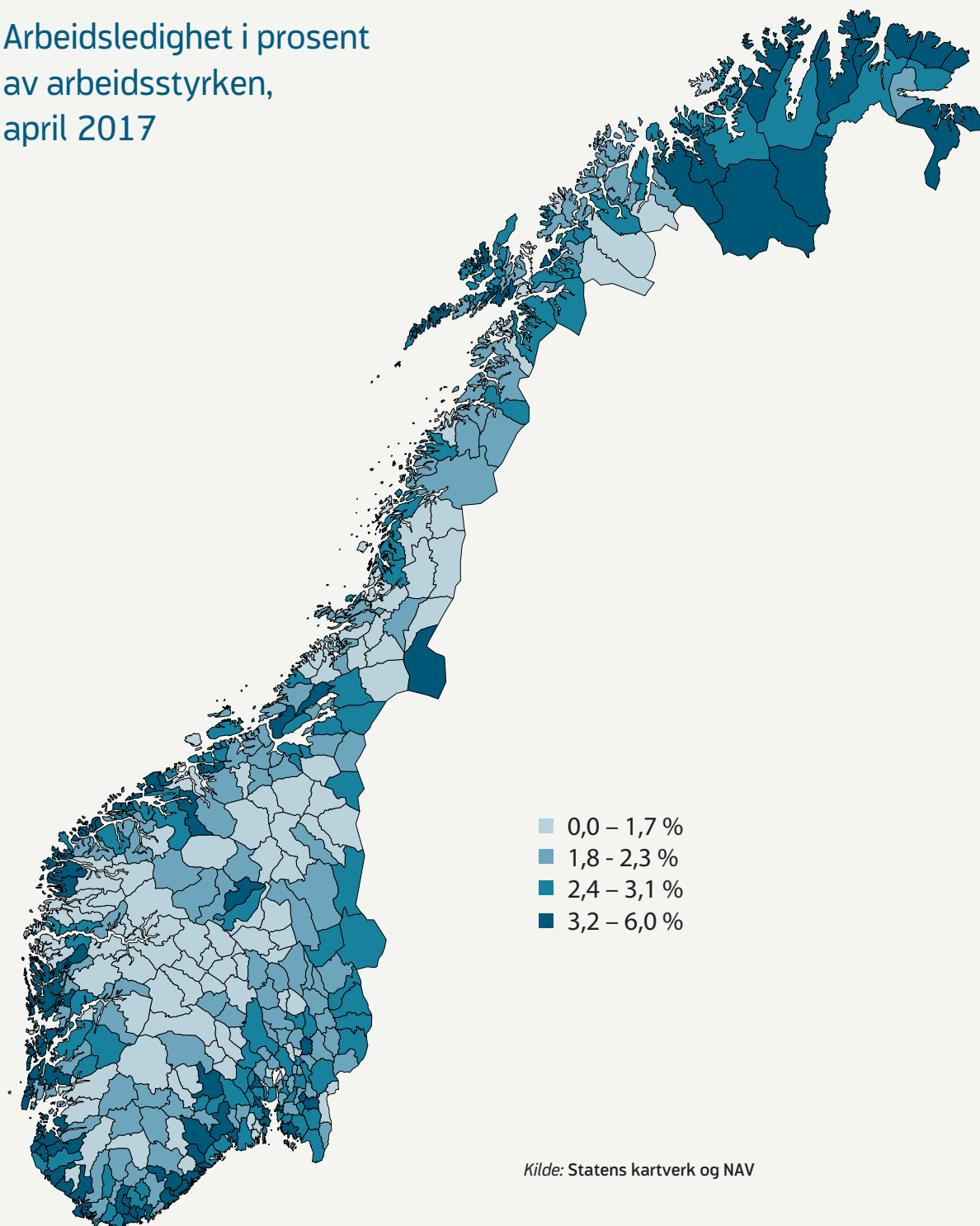

Arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken, april 2017

Kilde: Statens kartverk og NAV

UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET¹

NAV's arbeidsmarkedsprognose

Sammendrag

De siste to årene har Norge vært inne i en nedgangskonjunktur drevet av lavere aktivitet i petroleumsnæringen. Nedgangskonjunktoren har medført lavere sysselsettingsvekst og økt arbeidsledighet, og fylkene og yrkene tilknyttet oljeindustrien har blitt hardest rammet. Den registrerte ledigheten økte gjennom 2015, men stabiliserte seg i 2016. Det er nå tegn til at konjunktorene bedrer seg. Veksten i norsk økonomi tok seg opp i første kvartal i år, og både eksport av tradisjonelle varer og oljeinvesteringene økte for første gang etter flere kvartaler med nedgang, ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet. Antallet registrerte helt ledige og arbeidssøkere som deltar på tiltak har gått ned så langt i 2017. Dette er også tilfellet på Sør- og Vestlandet og blant personer med yrkesbakgrunn innen ingeniør- og ikt-fag. Antallet varsler om oppsigelser og permitteringer som NAV mottar har også falt så langt i år.

Vi venter at oljeinvesteringene blir lavere i år enn i fjor og at de flater ut i 2018. Fallet i år vil imidlertid bli klart mindre enn i de to foregående årene, og dermed i mindre grad dra ned veksten i norsk økonomi enn det som har vært tilfellet de siste årene. Vi forventer at kronekursen vil holde seg på et lavt nivå, noe som vil bidra til økt eksport og økt aktivitet innen turistnæringen. Vi forventer også at boligprisene og boliginvesteringene vil fortsette å øke i år og bidra til vekst i fastlandsøkonomien, men at veksten avtar neste år som følge av strammere kredittpraksis og høyt nivå på boligbyggingen.

Samlet venter vi en moderat oppgangskonjunktur fram til 2018 som vil bidra til at sysselsettingen tar seg opp framover. Hittil i år har antallet helt ledige falt raskere enn vi la til grunn i vår forrige prognose, og vi venter det vil falle noe saktere framover. Vi anslår at antallet helt ledige vil gå ned fra et gjennomsnitt på 84 000 i 2016 til 76 000 i 2017, noe som tilsvarer en ledighet på 2,7 prosent av arbeidsstyrken. I 2018 venter vi at antallet helt ledige vil ligge på 71 000 i gjennomsnitt, som tilsvarer 2,6 prosent av arbeidsstyrken.

.....
1 NAV's arbeidsmarkedsprognoser er utarbeidet av prognosegruppen i Arbeids- og velferdsdirektoratet. Artikkelen er skrevet av Leonid Andreev, Johannes Sørbo og Eugenia Vidal-Gil.

Utviklingen på arbeidsmarkedet

Syssetningen på vei opp

Syssetningen økte med 13 700 personer fra første kvartal 2016 til første kvartal 2017 ifølge kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR). Syssetningen har nå økt jevnt siden andre kvartal 2016 etter å ha ligget flatt gjennom 2015, justert for normale sesongvariasjoner (figur 1). Syssetningsveksten har vært størst innen bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting det siste året, mens den har fortsatt å falle innen utvinning av råolje og naturgass og innen industrien (figur 2). Det er innen den oljerelaterte industrien at syssetningen har falt det siste året, mens det i andre deler av industrien har vært stabil eller svakt økende syssetning. Syssetningen har økt innen bygg og anlegg og overnattings- og serveringsvirksomhet gjennom hele den oljerelaterte nedgangskonjunkturen vi har hatt de siste årene, noe som henger sammen med kraftig vekst i boliginvesteringene, høye samferdselsinvesteringer og at den svake kronekursen har vært gunstig for norske hoteller m.m.

Målt ved SSBs arbeidskraftundersøkelse¹ (AKU)

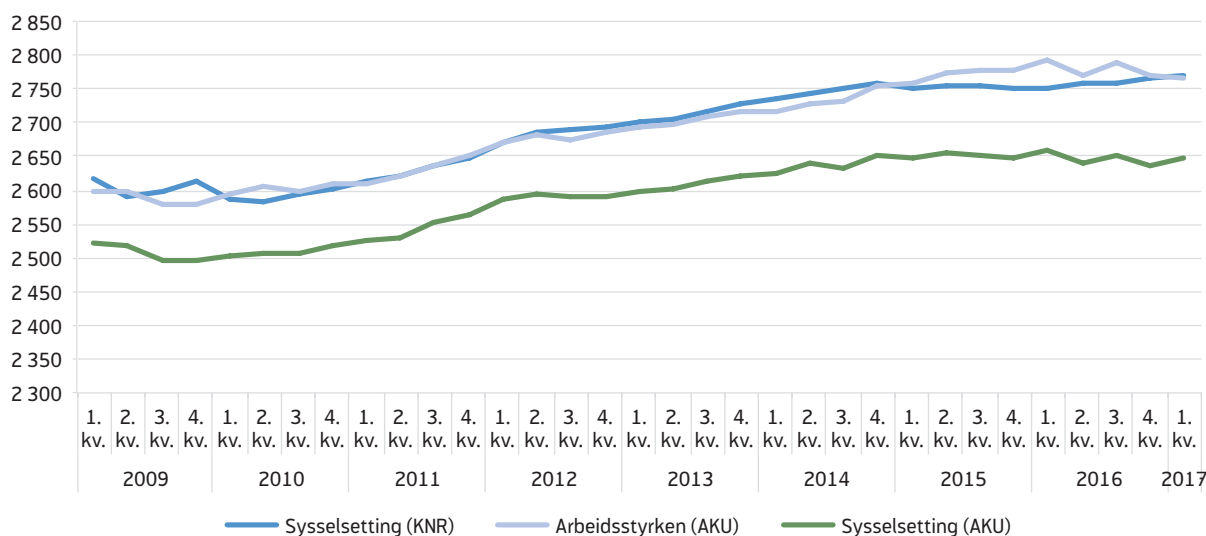
¹ Syssetningen målt ved AKU inkluderer kun personer registrert bosatte i Norge, og er derfor lavere enn syssetningen slik den beregnes i kvartalsvis nasjonalregnskap. Sistnevnte inkluderer også midlertidig syssettede som ikke er registrert bosatte.

stoppet syssetningsveksten opp ved årsskiftet 2014/2015, og i første kvartal i år var antallet syssette på samme nivå som i første kvartal 2015. AKU gir dermed et mer negativt bilde av syssetningsutviklingen enn nasjonalregnskapet (KNR). Noe av dette kan skyldes flere syssette som ikke er bosatt i Norge, da disse er med i KNR men ikke i AKU. I fjerde kvartal 2016 var det 2 000 flere syssette på korttidsopphold i Norge enn ett år tidligere. Samtidig viser SSBs statistikk over antallet ledige stillinger en økning på 5 prosent det siste året. Den økonomiske veksten i Norge har tatt seg opp og flere spørreundersøkelser² viser økt optimisme både blant bedrifter og husholdninger. Dette tyder på at det også er noen utvalgstilfeldigheter som gjør at AKU viser en såpass mye svakere utvikling i syssetningen enn KNR det siste året.

Enten vi legger AKU eller KNR til grunn har likevel syssetningsveksten vært svakere enn befolkningsveksten de siste årene. Ifølge AKU har andelen av befolkningen mellom 15 og 74 år som er syssette falt fra 68,0 prosent for to år siden til 66,5 prosent i år. Mye av endringen skyldes imidlertid endringer i befolkningssammensetningen. De siste to årene har

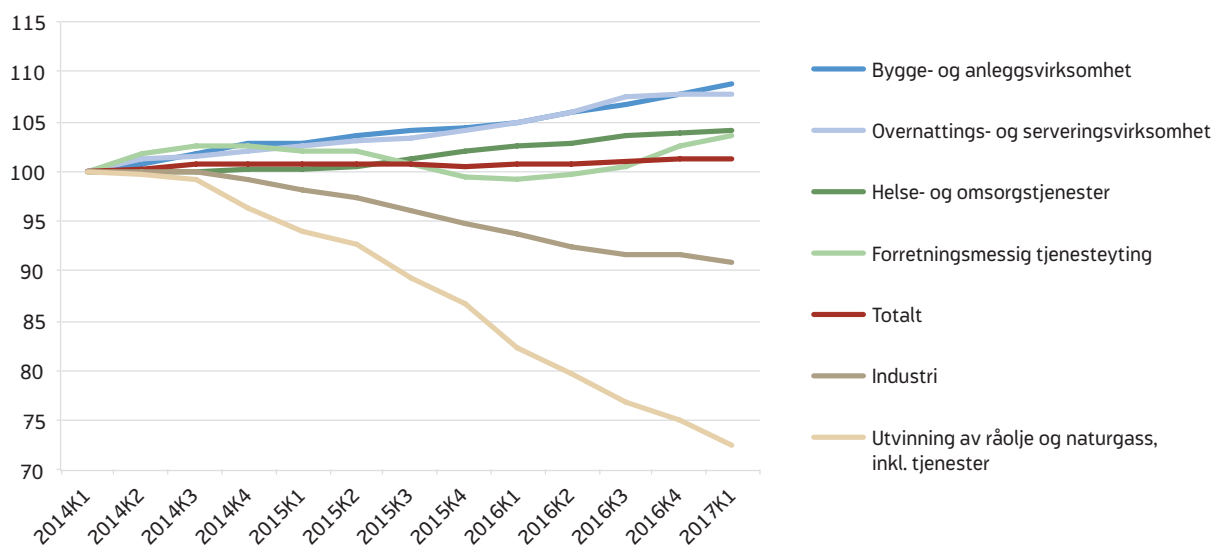
² Se for eksempel Norges Banks regionale nettverk, NAVs bedriftsundersøkelse og Finans Norges Forventningsbarometer.

Figur 1. Syssette ifølge AKU og Nasjonalregnskapet. Arbeidsstyrken ifølge AKU. Sesongjustert. 1 000 personer

Kilde: SSB

Figur 2. Sesongjustert utvikling i sysselsettingen i utvalgte næringer. Kvartalsvis nasjonalregnskap. Indeksert: 1. kvartal 2014 =100

Kilde: SSB

det blitt om lag 30 000 flere i alderen 65–74 år, hvor mange går av med alderspensjon. Dette bidrar til å dra ned yrkesdeltakelsen i alderen 15–74 år samlet. Samtidig har også den oljedrevne nedgangskonjunktoren ført til at mange jobber har forsvunnet i oljerelatert næringsliv. Dette har bidratt til at sysselsettingsandelen har falt også blant personer i alderen 20–59 år, fra 80,2 prosent i første kvartal 2015 til 79,4 prosent i første kvartal 2017.

Lavere yrkesdeltakelse

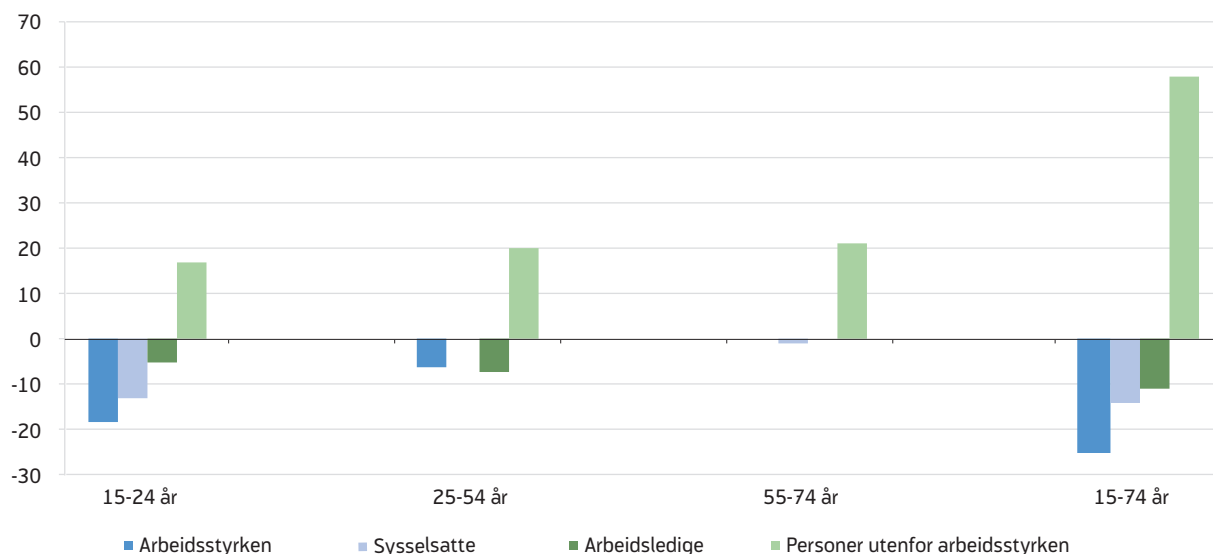
Arbeidsstyrken er summen av de sysselsatte og arbeidsledige i yrkesaktiv alder (15–74 år), og tilsvarer tilbudet av arbeidskraft. Ifølge sesongjusterte AKU-tall fortsatte antall personer i arbeidsstyrken å øke fram til tredje kvartal 2015, før det kom et fall i fjerde kvartal (figur 1). Yrkesdeltakelsen økte likevel fra 2014 til 2015, noe som ikke er vanlig i en nedgangskonjunktur hvor ledigheten øker. I nedgangskonjunkturerne i 1987–1993, 2002–2005 og i 2008–2011 falt yrkesdeltakelsen, og dette har man også sett under nedgangskonjunkturer i andre land. De siste kvartalene har imidlertid yrkesdeltakelsen falt klart. Dermed kan det virke som om nedgangen kom litt senere i denne nedgangskonjunkturer enn det vi har sett tidligere.

Fra første kvartal 2016 til første kvartal 2017 økte befolkningen i yrkesaktiv alder med 33 000 personer. Arbeidsstyrken falt likevel med 25 000 personer på grunn av at både sysselsettingen og arbeidsledigheten falt (figur 3). Det var særlig blant de yngste at det ble færre sysselsatte, mens antallet arbeidsledige falt både i aldersgruppen 15–24 år og 25–54 år. Antallet personer utenfor arbeidsstyrken økte derimot i alle aldersgrupper, og yrkesdeltakelsen falt dermed fra 70,8 prosent til 69,6 prosent.

TO MÅL PÅ ARBEIDSLEDIGHETEN I NORGE

NAVs ledighetstall viser antall personer som registrerer seg som arbeidssøkere hos NAV. Statistisk sentralbyrås (SSB) arbeidskraftundersøkelse (AKU) er en utvalgsundersøkelse som kartlegger arbeidsstyrken, sysselsettingen og arbeidsledigheten. Personer uten arbeid, som ikke har rett på dagpenger eller til å delta på arbeidsmarkedstiltak, kan mangle incentiver til å registrere seg som arbeidssøker hos NAV samtidig som de svarer i AKU at de er ledige og aktivt søker arbeid. Dette er en av grunnene til avviket mellom antall registrerte ledige hos NAV og ifølge AKU. Andersen m.fl. (2017) har sett nærmere på utviklingen i de to ledighetsmålene de siste årene. Se også <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/akumnd/tilleggsinformasjon/arsaker-til-avvik-i-ledighetstallene-til-nav-og-ssb> for noen generelle årsaker til at de to ledighetsmålene kan utvikle seg ulikt.

Figur 3. Endringer i befolkningen i yrkesaktiv alder etter arbeidsstyrkestatus. 1 000 personer. 1. kvartal 2016 – 1. kvartal 2017

Kilde: SSB

Fallende ledighet

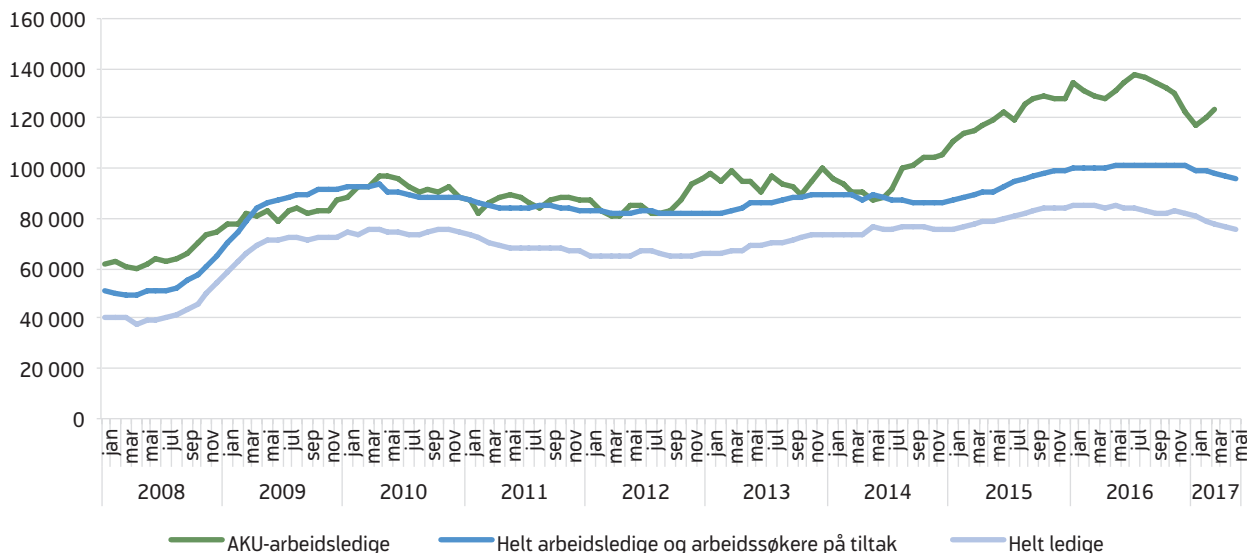
Etter å ha holdt seg svært stabilt gjennom 2016 har antallet helt ledige og arbeidssøkere som deltar på tiltak (bruttoledigheten) falt fra 101 400 ved utgangen av november til 95 700 ved utgangen av mai, ifølge sesongjusterte tall (figur 4). Ved utgangen av mai var bruttoledigheten på 3,3 prosent, mot 3,6 prosent i mai 2016.

På grunn av en økning i tiltaksnivået begynte antallet helt ledige å falle allerede våren 2016. Fra mai i fjor til mai i år har dermed antallet helt ledige falt mer enn bruttoledigheten. Ved utgangen av mai var 70 900 personer registrert som helt ledige. Det utgjorde 2,6 prosent av arbeidsstyrken, mot 2,9 prosent ett år tidligere. Utviklingen i antallet helt ledige har de siste månedene vært bedre enn vi la til grunn i vår forrige prognose i februar.

Arbeidsledigheten målt ved AKU begynte å øke tidligere enn den registrerte ledigheten. Fram til høsten 2015 økte den også betydelig mer enn den registrerte ledigheten. På bakgrunn av denne utviklingen satte Finansdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet ned en arbeidsgruppe som skulle se nærmere på utviklingen i de to ledighetsmålene. Arbeidsgruppen fant at studenter som søkte deltidsjobb eller feriejobb stod for om lag en tredjedel av det

økte avviket mellom AKU og den registrerte bruttoledigheten (Andersen m.fl. 2017). Disse vil i svært liten grad melde seg ledig hos NAV. Videre er det blant personer under 40 år avviket oppstår, og på Østlandet. Det kan tyde på at det er personer som er på vei inn i arbeidslivet, som nyutdannede og innvandrere som sliter med å få jobb fordi sysselsettingsveksten er lavere enn veksten i arbeidsstyrken. AKU viser også en betydelig større økning i langtidsledigheten enn NAVs tall. Dette er en uvanlig utvikling og henger sammen med den tidligere omtalte utviklingen i yrkesdeltakelsen i denne nedgangskonjunkturen. Vanligvis har vi sett i AKU at flere har trukket seg ut av arbeidsstyrken når mulighetene for jobb blir dårligere. I denne nedgangskonjunkturen ser det ut til at det har tatt lengre tid før denne effekten har slått inn, og at flere enn det vi har sett ved tidligere nedgangskonjunkturer har fortsatt å søke jobb. Det siste halve året har vi imidlertid fått en klar nedgang i ledigheten i AKU fordi flere har trukket seg ut av arbeidsstyrken. Samtidig har det ikke vært noen økning i den registrerte ledigheten blant de under 25 år de siste årene, noe som også er uvanlig i en nedgangskonjunktur. Det ser også ut til å være en viss økning i gruppen som er registrert med nedsatt arbeidsevne uten å motta arbeidsavklaringspenger som sier i AKU at de er ledige (Andersen m.fl. 2017).

Figur 4. Utviklingen i antallet registrerte helt ledige, summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak og arbeidsledige ifølge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU). Sesongjusterte tall

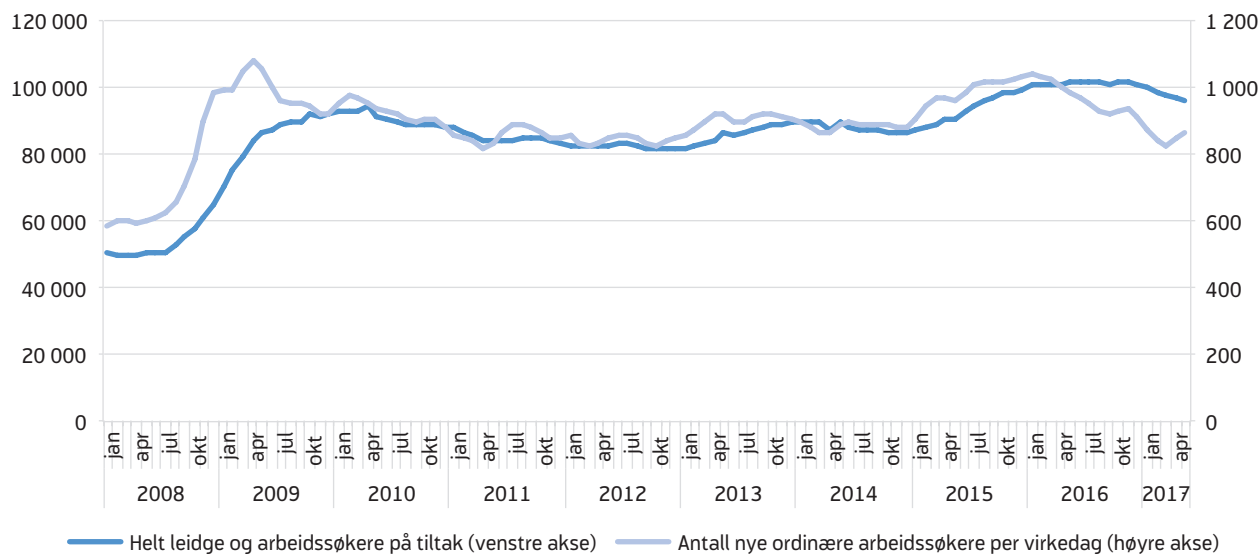
Kilde: SSB og NAV

Det at AKU-ledigheten fanger opp grupper som i liten grad melder seg til NAV, som studenter og nyutdannede på vei inn i arbeidslivet, kan altså forklare mye av avviket. Samtidig er noe av størrelsen på avviket som har oppstått trolig utslag av tilfeldigheter fordi AKU er en utvalgsundersøkelse. Det kraftige

fallet i AKU-ledigheten de siste månedene peker også i en slik retning.

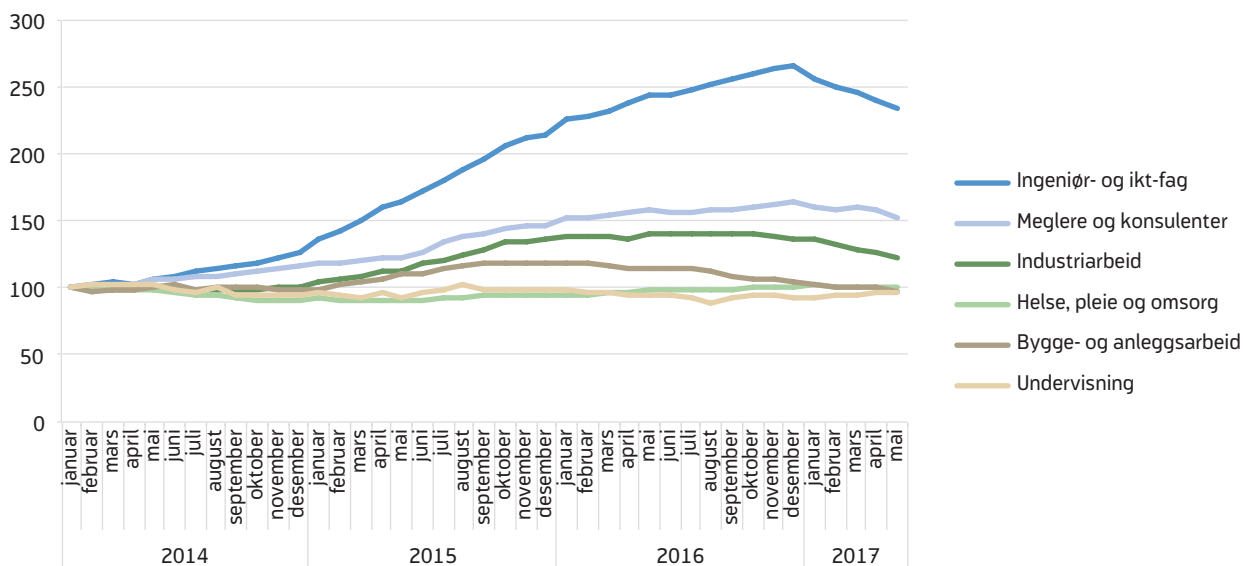
Samtidig som bruttoledigheten stabiliserte seg i fjor så vi at antallet nye arbeidssøkere falt klart gjennom året

Figur 5. Utviklingen i antallet helt ledige og arbeidssøkere på tiltak ved utgangen av måneden (venstre akse) og i antallet nye ordinære arbeidssøkere per virkedag (høyre akse)

Kilde: NAV

Figur 6. Utviklingen i summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i utvalgte yrkesgrupper. Sesongjustert. Indeksert: Januar 2014 =100

Kilde: NAV

og inn i 2017. I mai registrerte 870 nye arbeidssøkere³ seg hos NAV per virkedag, ifølge sesongjusterte tall. Det er nesten 200 færre per virkedag enn i desember 2015, noe som tilsvarer omlag 4 000 færre nye arbeidssøkere i løpet av en måned. Samtidig har det vært en økning i antallet personer som har gått lenge ledig. Ved utgangen av mai var det til sammen 30 600 helt ledige og arbeidssøkere som deltok i tiltak som hadde vært arbeidssøkere i mer enn ett år. Det er en økning på 3 100 personer sammenlignet med mai i fjor. Tre fjerdedeler av denne økningen har kommet i Rogaland og Hordaland. Det har også ført til bekymring om mange i disse regionene nå vil miste dagpengene sine. I løpet av 2016 gikk totalt 12 400 personer ut dagpengeperioden. Furuberg og Kalstø (2017) ser i dette nummeret av *Arbeid og velferd* nærmere på hvem som gikk ut dagpengeperioden i andre halvår 2015 og første halvår 2016 og hva som skjedde med dem.

Den oljedrevne nedgangskonjunktoren de siste årene har gitt særlig stor økning i ledigheten innen ingeniørfag (figur 6). Fra starten av 2014 til utgangen av 2016 økte bruttoledigheten innen ingeniør- og ikt-fag med 167 pro-

sent, og det var særlig for ingeniører og sivilingeniører innen oljerelaterte fag at ledigheten økte mye. De siste månedene har imidlertid bruttoledigheten falt også innen ingeniør- og ikt-fag, og ved utgangen av mai var det 1 200 færre registrert som helt ledige eller arbeidssøkere på tiltak med denne yrkesbakgrunnen enn i mai i fjor. Vi har også sett en økning i antallet ledige stillinger innen ingeniør- og ikt-fag det siste halve året, noe som kan tyde på at ledigheten vil fortsette å gå ned.

Bygg og anlegg er yrkesgruppen som har hatt størst nedgang i bruttoledigheten det siste året, med en nedgang på 15 prosent. Det henger sammen med kraftig vekst i boliginvesteringene og økt sysselsetting innen bygg og anlegg. Også innen industriarbeid har bruttoledigheten falt det siste drøye halvåret, etter en økning på omlag 40 prosent i første del av nedgangskonjunktoren. Innen undervisning og helse, pleie og omsorg har ledigheten holdt seg stabil gjennom hele den oljedrevne nedgangskonjunktoren. Dette er også blant yrkesgruppene med lavest ledighetsrate.

Fallende ledighet også på Vestlandet

De siste tre årene har vært preget av svært store geografiske forskjeller på arbeidsmarkedet. Nedgangen i oljebransjen og oljerelatert industri har først og fremst rammet Vestlandet og særlig Rogaland. I Rogaland ble brutto-

³ Nye arbeidssøkere inkluderer både helt ledige, arbeidssøkere som deltar i tiltak og delvis ledige.

ledigheten mer enn doblet fra sommeren 2014 til sommeren 2016 (figur 7), og fylket gikk fra å ha nest lavest ledighet til å ha den høyeste ledigheten i landet. Også i Agder, Hordaland og Møre og Romsdal økte bruttoledigheten klart som følge av lavere aktivitet i oljebransjen, men langt mindre enn i Rogaland. Så langt i 2017 har imidlertid bruttoledigheten falt på Sør- og Vestlandet.

I resten av landet samlet ser vi at bruttoledigheten har holdt seg ganske stabil gjennom denne nedgangskonjunktoren. I Vestfold og enkelte andre steder på Østlandet har det riktignok også vært noe økende ledighet, men dette har blitt motvirket av fallende ledighet på resten av Østlandet, samt i Trøndelag og Nord-Norge. I disse områdene er det relativt få ansatte innen oljerelatert næringsliv, og andre deler av næringslivet nyter godt av blant annet svak kronekurs, lav rente og økt boligbygging. Den svake kronekursen er viktig for tradisjonell eksport, men gjør også at det blir billigere for utlendinger å reise til Norge og dyrere for nordmenn å reise utlandet. Dette er positivt for den norske turistnæringen.

lands-BNP⁴ og påvirker etterspørselen etter arbeidskraft direkte. I 2016 gikk 78 prosent av fastlandseksporten til EU, mens 4 prosent gikk til USA, målt i løpende priser.

Moderat vekst i eurosonen

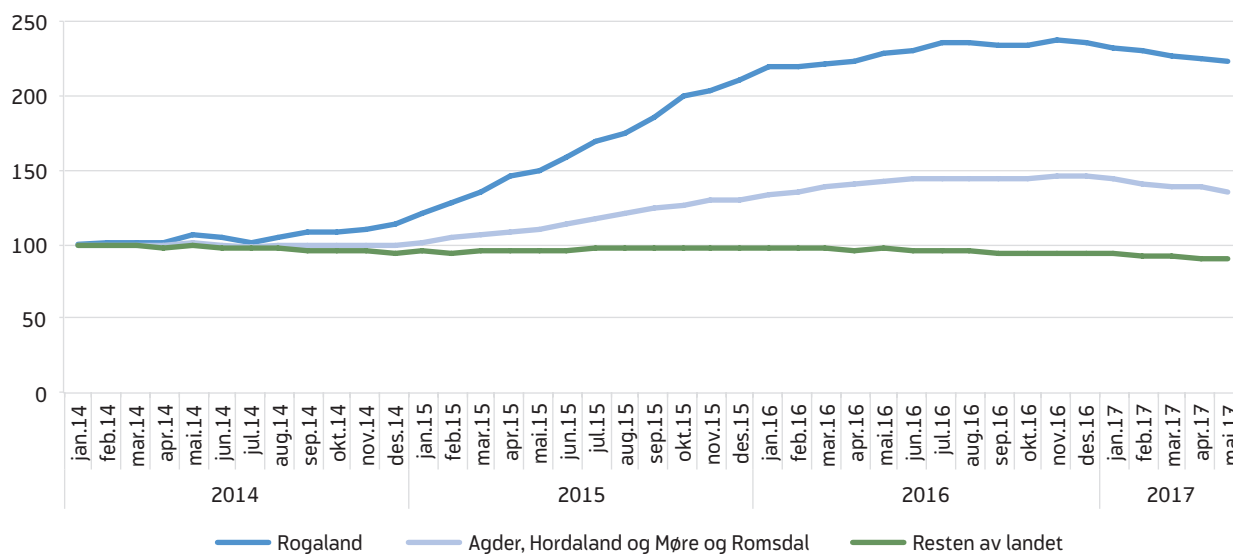
Både i fjerde kvartal i fjor og første kvartal i år var veksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) i eurosonen 0,5 prosent. BNP var dermed 1,7 prosent høyere i første kvartal i år enn i første kvartal i 2016. I februar og i mars lå arbeidsledigheten på 9,5 prosent av arbeidsstyrken, det laveste nivået siden april 2009, og 0,7 prosentpoeng lavere enn i mars 2016. I Tyskland var ledigheten på 3,9 prosent, mens den fortsatt var høyest i Hellas og Spania, med henholdsvis 23,5 og 18,2 prosent. I Spania er imidlertid utviklingen svært positiv og ledigheten var 2,1 prosentpoeng lavere enn i mars i fjor. EU har et mål om å øke sysselsettingsgraden til 75 prosent mot 2020, og sysselsettingsutviklingen har vært positiv de siste årene. I 2016 nådde sysselsettingsandelen 71,1 prosent, noe som var betydelig høyere enn i 2015 (70,1 %) og den tidligere toppen i 2008 (70,3 %).

Utviklingen internasjonalt

Utviklingen hos våre handelspartnere er viktig for utviklingen i norsk økonomi fordi eksporten av tradisjonelle varer og tjenester utgjør om lag 26 prosent av Fast-

⁴ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er lik bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, rørtransport og utenriks sjøfart.

Figur 7. Utviklingen i summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i ulike regioner. Sesongjustert. Indeksert: Januar 2014 =100

Kilde: NAV

Selv om politiske faktorer fortsatt spiller en stor rolle for den økonomiske utviklingen i EU, har utfallene av valgene i Frankrike og Nederland bidratt til mindre usikkerhet om det europeiske samarbeidet. Vi venter at den økonomiske veksten i eurosonen fortsetter i samme takt som i de siste kvartalene. I tråd med IMF's anslag fra april legger vi til grunn i vår prognose at BNP øker med 1,7 prosent i år og 1,6 prosent neste år.

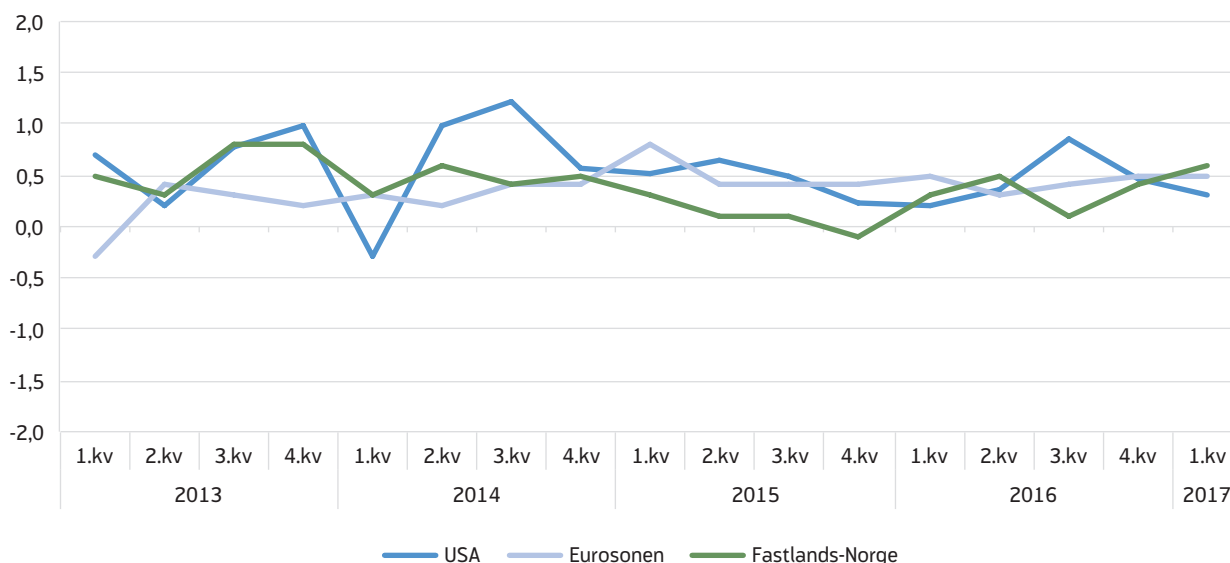
En svekkelse av det britiske pundet, bidro til at den økonomiske veksten i Storbritannia forble høy i 2016, tilsynelatende upåvirket av folkeavstemningen om å forlate EU (Brexit). I første kvartal i år hadde den britiske økonomien imidlertid en kraftig nedbremsing, og BNP-veksten falt til 0,3 prosent fra 0,7 prosent i forrige kvartal. Nedbremsingen skyldes at høy inflasjon som følge av den svakere punden rammet privat konsum og kan være et tegn på en lavere vekst fremover. Konsekvensene av Brexit vil bli klarere etter at forhandlingene om utmeldingsprosessen og en ny handelsavtale med EU avsluttes, og usikkerheten om hvilke regler og avtaler skal gjelde dempes. Forhandlingsstillingen for EU ser sterkere ut etter valgene i Nederland og Frankrike. Det kan innebære bedre forhandlingsposisjon for EU og strengere vilkår for Storbritannia. IMF nedjusterte sine prognoser for vek-

sten i Storbritannia kraftig etter Brexit, men i april oppjusterte de vekstanslaget for 2017, samtidig som de anslo lavere vekst i 2018 enn i år. Dette gjenspeiler at IMF forventer at de negative effektene av Storbritannias beslutning om å forlate EU vil begynne å materialisere seg i 2018.

Moderat vekst i USA

I første kvartal økte BNP i USA med 1,2 prosent, målt i årlig rate. Dette er betydelig lavere enn i fjerde kvartal, da veksten var på 2,1 prosent. Fall i offentlig konsum bidro til lavere vekst. Arbeidsledigheten har gått noe ned det siste året, og var på 4,4 prosent i april mot 5,0 prosent ett år tidligere. Sysselsettingen økte noe i april, og andelen av befolkningen som er sysselsatt har vist en stabil vekst gjennom det siste året. IMF anslår at veksten i amerikansk økonomi vil bli høyere enn i anslaget fra oktober og bli på henholdsvis 2,3 i 2017 og 2,5 prosent i 2018, basert på vekst i privat konsum og en mer ekspansiv finanspolitikk. IMF mener at over en lengre horisont er utsiktene for den amerikanske økonomien en mer dempet vekst på grunn av en aldrende befolkning og en svakere vekst i produktiviteten. I tråd med sine valgløfter lanserte president Trump nye skattelettelser i april. Hensikten er at de skal virke stimulerende på økonomien, men de vil samtidig øke budsjettunderskuddet og kan skape problemer i fram-

Figur 8. Kvartalsvis BNP-vekst blant Norges viktigste handelspartnere. Sesongjusterte tall. Prosent

Kilde: Eurostat og SSB (KNR)

tida dersom høyere vekst i økonomien ikke generer høye nok skatteinntekter. Det er også usikkert om disse skattelettelsene kan bli iverksatt i år eller må utsettes til 2018. Tross Trumps tidligere erklæringer trekker USA seg umiddelbart ikke fra NAFTA, men skal reforhandle handelsavtaler med nabolandene.

Den globale økonomien

I Kina har den økonomiske veksten blitt gradvis lavere de siste årene, men i første kvartal var veksten litt høyere enn forventet, på 6,9 prosent målt i årlig rate. Store offentlige infrastrukturprosjekter og private boliginvesteringer bidro til veksten. Kvartalsveksten var den høyeste siden tredje kvartal i 2015. Både Kinas regjering og IMF forventer imidlertid at veksten kommer til å avta. IMF's oppjusterte anslag for veksten i år er 6,6 prosent og 6,2 prosent neste år. Vi legger også til grunn en gradvis lavere vekst i Kina.

I anslaget fra april venter IMF at veksten i verdensøkonomien tar seg noe opp i år og neste år, fra 3,1 prosent i 2016 til 3,5 prosent i 2017 og 3,6 prosent i 2018. Forventninger om sterkere global etterspørsel,

reduisert deflasjon og mer optimistiske finansmarkeder bidrar til den oppadgående utviklingen.

Utviklingen i Norge

Høyere vekst i fastlandsøkonomien

Norge har vært i en nedgangskonjunktur drevet av redusert etterspørsel fra petroleumsnæringen siden slutten av 2014. Veksten i bruttonasjonalprodukt (BNP) for Fastlands-Norge⁵ tok seg opp gjennom 2016, men årsgjennomsnittet på 0,9 prosent var likevel klart under trendveksten på 2 prosent.⁶ I første kvartal i år økte BNP Fastlands-Norge med 0,6 prosent, ifølge sesongjusterte tall fra nasjonalregnskapet (se tabell 1). Dette tilsvarer en vekst på

⁵ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er lik bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, rørtransport og utenriks sjøfart.

⁶ En nedgangskonjunktur er definert som en periode der veksten i BNP for Fastlands-Norge er lavere enn trendveksten. Trendveksten er en estimert størrelse. SSBs siste estimat av den årlige trendveksten for BNP Fastlands-Norge er på om lag 2 %.

Tabell 1. Utvikling i makroøkonomiske hovedstørrelser. Årlig vekst og sesongjustert kvartalsvis vekst. Prosent

	2015	2016	2. kv. 2016	3. kv. 2016	4. kv. 2016	1. kv. 2017
Bruttonasjonalprodukt	1,6	1,1	0,1	-0,5	1,2	0,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	1,1	0,9	0,5	0,1	0,4	0,6
Konsum i husholdninger	2,1	1,7	0,2	0,0	0,7	0,6
– Varekonsum	1,0	-0,1	-0,3	-0,5	0,6	0,2
– Tjenestekonsum	3,5	3,4	0,9	0,5	0,6	0,7
Konsum i offentlig forvaltning	2,1	2,3	0,7	0,7	0,6	0,4
Bruttoinvestering i fast realkapital	-3,8	0,3	1,1	2,3	-0,5	0,5
– Utvinning og rørtransport	-15,0	-16,4	-2,4	-1,1	-2,7	2,7
– Fastlands-Norge	0,6	6,2	2,8	3,2	0,3	0,7
– Næringer	-1,6	3,1	4,6	1,0	1,7	-2,1
– Andre tjenester	-1,2	3,5	7,7	-0,1	0,6	-2,3
– Industri og bergverk	-7,8	5,9	4,2	-3,9	7,0	-6,4
– Annen vareproduksjon	3,0	6,8	-1,0	7,6	0,6	0,0
– Boliger (husholdninger)	1,6	9,9	2,6	3,3	3,2	3,0
– Offentlig forvaltning	3,0	6,9	0,5	6,1	-4,7	2,2
Eksport i alt	3,7	-0,5	-0,6	0,6	0,1	0,9
– Tradisjonelle varer	5,8	-8,2	-0,7	-0,7	-9,3	7,8
– Råolje og naturgass	3,2	4,1	-1,8	1,1	1,2	-0,6
Import i alt	1,6	0,8	0,1	0,6	-1,5	2,8
– Tradisjonelle varer	1,9	-1,1	0,0	0,7	0,0	2,0

Kilde: SSB (KNR)

2,6 prosent målt i årlig rate, og kan tyde på at konjunkturedgangen har tatt slutt.

Vekst i investeringene

Bruttoinvesteringene i fast realkapital utgjør mer enn en fjerdedel av Fastlands-BNP og inkluderer både investeringer på norsk sokkel og på fastlandet. Bruttoinvesteringene gikk ned i 2014 og 2015, noe som særlig skyldes det store fallet i oljeinvesteringene (figur 9). Tross en betydelig nedgang i oljeinvesteringene, økte bruttoinvesteringene med 0,3 prosent i 2016. Til dette bidro blant annet økte investeringer i offentlige forvaltning og økte boliginvesteringer. Bruttoinvesteringene økte igjen i første kvartal i år, og da med bidrag fra vekst i oljeinvesteringene, for første gang siden fjerde kvartal 2013.

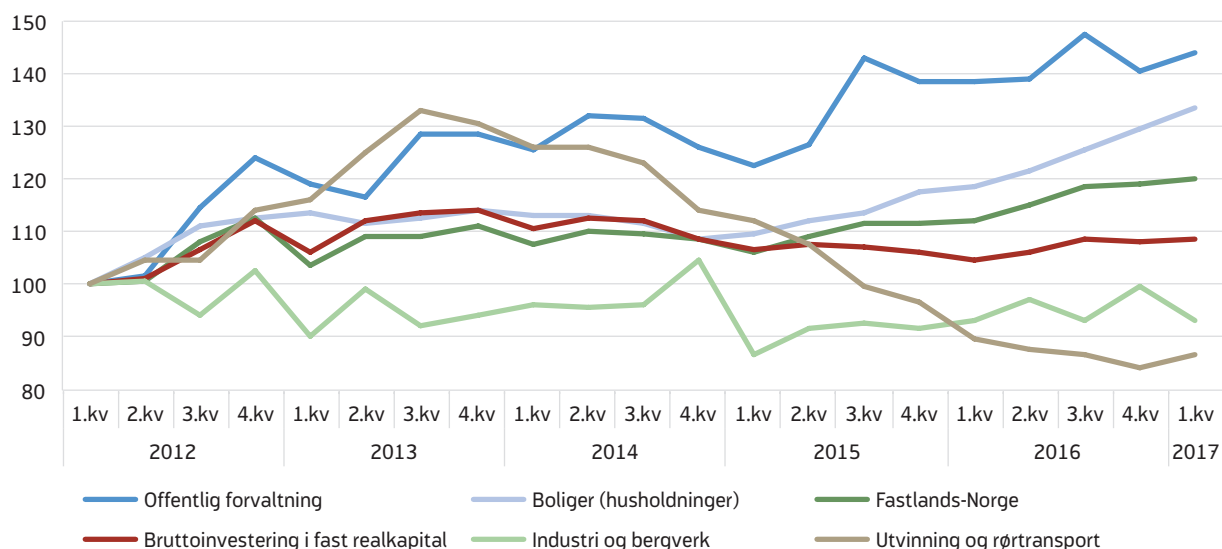
Fortsatt nedgang i petroleumsinvesteringene

Oljeprisen falt kraftig fra sommeren 2014 av og var på sitt laveste i januar i fjor på under 30 dollar fatet. Hittil i år har oljeprisen ligget på mellom 48 og 57 dollar. OPECs medlemsland samt Russland ble enige i slutten av mai om å forlenge gjeldende kutt i oljeproduksjonen med ni måneder. Oljeprisen tok seg opp i forkant av dette møtet, men falt noe tilbake etter det. Dette kan tyde på at avtalen allerede var ventet av markedet og at det lå forventninger om ytterligere kutt. Det er lite som

tyder på en kraftig vekst i oljeprisene i tiden framover. Desto mer prisene stiger, desto mer lønnsom blir utvinning av skiferolje, slik at oljeproduksjonen kan øke og prisen igjen presses ned. Vi legger til grunn i våre prognoser at oljeprisen blir på 53 dollar fatet i gjennomsnitt i år og på 55 dollar fatet neste år, men det er stor usikkerhet knyttet til anslaget.

Utviklingen i oljeinvesteringene er også sterkt påvirket av fallet i oljeprisen. Investeringene nådde sitt høyeste nivå i tredje kvartal 2013, før de begynte å falle. Nedgangen ble klart forsterket av fallet i oljeprisen fra andre halvår 2014, og oljeinvesteringene falt med 33 prosent fra fjerde kvartal 2013 til fjerde kvartal 2016. Foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) viser imidlertid at petroleumsinvesteringene vokste med 2,7 prosent i første kvartal i år, for første gang siden fallet startet (figur 9). I SSBs investeringsundersøkelse fra mai har virkighetene oppjustert anslaget for investeringene innen olje- og gassvirksomhet noe i 2017. Virkighetenes første anslag på investeringene i 2018 tyder på nedgang, men det foreligger planer om prosjekter som ikke kom med i denne undersøkelsen og som kan bidra til vesentlig oppjustering senere i år. Vi venter at de negative impulsene fra redusert etterspørsel i oljebransjen vil fortsette i 2017, men at nedgangen i

Figur 9. Utviklingen i investeringene. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2012=100

Kilde: SSB (KNR)

oljeinvesteringene blir klart mindre enn i 2016 og 2015. I 2018 har vi lagt til grunn at oljeinvesteringene stabiliserer seg.

Vekst i boliginvesteringene

Etter nedgang i 2014 økte boliginvesteringene gjennom hele 2015 og 2016. I første kvartal i år økte boliginvesteringene med ytterligere tre prosent, og var 23 prosent høyere enn i fjerde kvartal 2014. Boligprisene fortsatte også å øke i første kvartal, særlig i Osloområdet, men veksttakten har avtatt de to siste kvartalene. Boligprisene i første kvartal var 10,1 prosent høyere enn året før for landet samlet, mens prisene i Oslo og Bærum hadde steget med 21 prosent.

Tallene for igangsettingstillatelser for nye boliger har vist en oppadgående trend siden slutten av 2014. Denne tendensen stoppet i desember i fjor og det har nå vært en utflating i fem måneder, om enn på et høyt nivå, ifølge sesongjusterte tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Det ble likevel gitt 20 prosent flere igangsettingstillatelser til nye boliger fra mai 2016 til april 2017 enn i den foregående tolv månedersperioden. Samtidig kan det høye nivået på igangsettingen av nye boliger, sammen med noe strammere kredittpraksis etter at den nye boliglånsforskriften trådte i kraft i januar i år, bidra til å dempe boligprisveksten framover, til tross for fortsatt lav utlånsrente. Vi venter derfor at veksten i boligprisene og boliginvesteringene vil avta gradvis de neste to årene, og at de i gjennomsnitt i 2017 vokser omtrent som i fjor og holder seg uendret i 2018.

Nedgang i industriinvesteringene

I 2016 økte investeringene innen industri og bergverk med 5,9 prosent, etter en større nedgang året før. Det var en noe ujevn utvikling gjennom året, med en nedgang i tredje kvartal fulgt av en større oppgang i fjerde kvartal (figur 9). I første kvartal i år falt industriinvesteringene på nytt med 6,4 prosent. Dette skyldes nedgang i investeringene innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri og da spesielt innen produksjon av kjemiske råvarer, innen verftsindustri og annen transportmiddelindustri samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr. På den andre siden gikk investeringene innen produksjon av

metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner og nærings-, drikkevare- og tobakksindustri opp i samme periode.

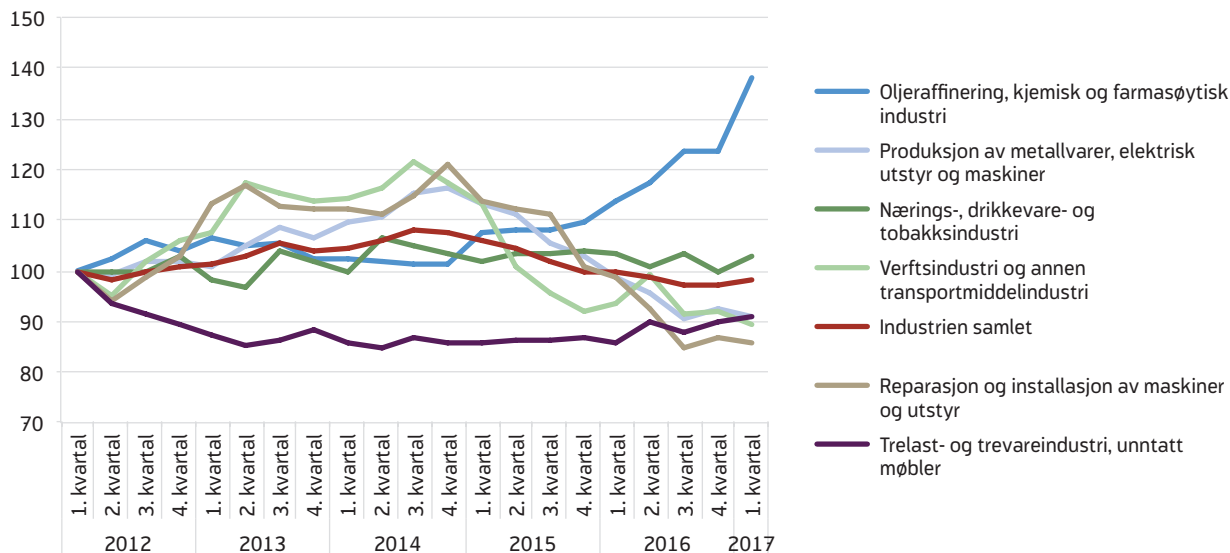
I SSBs investeringsundersøkelse fra mai anslår virksomhetene en mindre nedgang i industriinvesteringene for 2017 enn tidligere anslått, med et fall på 2,2 prosent sammenliknet med tilsvarende anslag for 2016. Det er anslag om lavere investeringer innenfor næringsgruppen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri samt metallindustrien som bidrar til denne nedgangen. Dette skyldes at enkelte store investeringsprosjekter som har bidratt til veksten i 2016 nå er avsluttet. Nedgangen i 2017 motvirkes noe av positive investeringsanslag innenfor næringsmiddelindustri, metallvareindustri samt gummi, plast og mineralsk industri. Virksomhetenes første anslag på investeringene i 2018 tyder på oppgang, og det er særlig høyt investeringsanslag innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri som bidrar til dette. Vi legger derfor til grunn i vår prognose et fall i industriinvesteringene i år, men venter at de øker igjen i 2018.

Økning i industriproduksjonen

Bruttoproduktet i industrien falt gjennom 2015 og 2016 (figur 10). Nedgangen skyldes i stor grad fallende produksjon i næringene som leverer til oljeindustrien, som produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner, verftsindustri samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr. Disse tre næringene samlet utgjorde om lag 50 prosent av bruttoproduktet i industrien i 2014, mens denne andelen hadde falt til 43 prosent i første kvartal i år. Utviklingen innen tradisjonell eksportindustri har vært mer positiv og bidratt til å dempe nedgangen i industrien samlet. Særlig produksjonen innen oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri har hatt god vekst siden 2015. Det var hovedsakelig høy vekst i denne næringen i første kvartal i år samt i næringsmiddelindustri som bidro til at bruttoproduktet i industrien økte med 0,9 prosent etter to år med nedgang.

Ordretilgangen i industrien har tatt seg opp de tre siste kvartalene etter å ha falt siden begynnelsen av 2014. Det er særlig økt ordretilgang i hjemmemarkedet som har bidratt til dette, også blant leverandører til oljeindustrien som bygging av skip og oljeplattformer samt maskinreparasjon og installasjon. Fortsatt svak krone

Figur 10. Bruttoprodukt for industrien. Utvalgte industrinæringer. Sesongjustert. Indeksert: 1. kvartal 2012=100

Kilde: SSB (KNR)

og noe høyere vekst internasjonalt vil bidra til fortsatt vekst i eksportnæringene. Vi venter derfor at industriproduksjonen vil vise en moderat vekst i år og neste år.

Moderat vekst i privat konsum

Husholdningenes forbruk utgjør om lag halvparten av Fastlands-BNP, slik at deres forbruksbeslutninger har stor betydning for veksten i norsk økonomi. Årsveksten i konsumet i 2016 ble på 1,7 prosent, noe lavere enn i 2015. Det var tjenestekonsumet som økte, mens varekonsumet først økte i fjerde kvartal, etter fem kvartaler på rad med nedgang. I 2016 var lønnsveksten den laveste SSB har målt på 2000-tallet. Dette, sammen med høy prisvekst, førte til den største nedgangen i reallønningene på mange tiår og videre til at konsumet ble dempet. I første kvartal i år økte husholdningenes konsum med 0,6 prosent. Det var igjen vekst i tjenestekonsumet som bidro mest til økningen, mens varekonsumet hadde en beskjeden oppgang i første kvartal.

Svekkelsen av kronekursen de siste par årene har bidratt til å dra opp inflasjonen. Vi venter at kronekursen styrker seg noe fram til 2018, og at prisveksten på importerte varer dermed vil avta og bidra til at inflasjonen går noe ned igjen. Selv med moderate lønnsoppgjør venter vi derfor at reallønningene, det vil si lønninger justert

for prisvekst, vi øke noe framover. Sammen med en moderat oppgangskonjunktur og økt sysselsetting vil dette bidra til høyere vekst i disponibel realinntekt for husholdningene fram til 2018. I tillegg til de løpende inntektene, tar husholdningene hensyn til sin formue når de bestemmer sitt forbruk, og en stor del av husholdningenes formue består av eiendom. Vekst i boligprisene vil derfor også bidra til økt konsum i år. Samlet venter vi derfor at veksten i konsumet vil ta seg noe opp i år og neste år.

Vekst i offentlige utgifter

Konsumet i offentlig forvaltning økte med 2,3 prosent i fjor. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning økte med 6,9 prosent i 2016. I vår prognose legger vi til grunn at offentlige utgifter vil fortsette øke i år som anslått i revidert nasjonalbudsjett 2017, og dermed bidra til å løfte veksten i norsk økonomi.

Høyere eksport av tradisjonelle varer

Eksperten av tradisjonelle varer økte med 5,8 prosent fra 2014 til 2015, men falt gjennom hele 2016 og ble 8,2 prosent lavere enn året før. I første kvartal i år gikk eksperten av tradisjonelle varer opp med 7,8 prosent. Dette var det første kvartalet med oppgang på halvannet år.

Framover venter vi noe høyere vekst i verdensøkonomien og at etterspørselen etter norske varer og tjenester dermed vil ta seg opp. Den norske kronen styrket seg gjennom fjoråret og begynnelsen av i år, men har svekket seg igjen i løpet av våren. En svak kronekurs er positiv for norsk eksport, siden den gjør norske varer billigere i utlandet. Vi venter at kronen styrker seg gradvis fram til 2018, men at den fortsatt vil være svakere enn i 2014 og 2015. Dette vil også bidra til høyere etterspørsel fra utlandet og til vekst i eksportvolumet av norske varer og tjenester i år og neste år.

Moderat konjunkturoppgang

Veksten i fastlandsøkonomien tok seg opp i første kvartal og den registrerte arbeidsledigheten har falt hittil i år. Det tyder på at konjunktorene bedrer seg og vi venter at vi i år går inn i en forsiktig oppgangskonjunktur som vil forsterke seg noe i 2018. Dette skyldes både at fallet i oljeinvesteringer og produksjon i oljerelaterte næringer avtar, slik at de negative impulsene herfra blir mindre, men også at lav rente og

svak kronekurs bidrar til vekst i blant annet boliginvesteringer og eksport, og at veksten i konsumet også tar seg noe opp de neste årene (se tabell 2).

NAV's arbeidsmarkedsprognose

Norsk økonomi ser nå ut til å være på vei ut av den oljedrevne nedgangskonjunkturen vi har hatt de siste årene. I første kvartal 2017 var den økonomiske veksten høyere enn trendveksten, sysselsettingen er på vei opp og den registrerte arbeidsledigheten har falt de siste månedene. Det har også vært en markert nedgang i hvor mange varsler om oppsigelser og permitteringer NAV mottar. De fire første månedene i 2017 mottok NAV varsler om til sammen 8 100 permitteringer eller oppsigelser, mot 20 400 de fire første månedene i 2016. Både NAVs og SSBs statistikk viser en økning i antallet ledige stillinger, og undersøkelser som NAVs bedriftsundersøkelse, Norges Banks regionale nettverk og SSBs konjunkturbarometer viser økt optimisme blant bedriftene.

Tabell 2. NAVs prognose for utviklingen i norsk økonomi i 2017 og 2018. Prosentvis vekst om ikke annet er angitt

	2017	2018
Arbidsmarked		
Registrerte helt ledige	76 000	71 000
Registrerte helt ledige i prosent av arbeidsstyrken	2,7	2,6
Registrerte helt ledige og arbeidssøkere på tiltak	91 250	86 250
Registrerte helt ledige og arbeidssøkere på tiltak i prosent av arbeidsstyrken	3,3	3,1
AKU-arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	4,4	4,3
Sysselsettingsvekst (AKU)	0,3	1,3
Arbeidsstyrkevekst (AKU)	-0,1	1,3
Realøkonomi		
Konsum i husholdninger mv.	2,1	2,6
Bruttoinvesteringer Fastlands-Norge	6,3	2,1
- Boliginvesteringer	9,2	-0,6
Petroleumsinvesteringer	-7,2	-0,5
Eksport	1,1	2,0
- Tradisjonelle varer	3,6	3,9
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	2,1	2,4
Valutakurs og oljepris (nivå)		
NOK per euro	9,2	9,1
Råoljepris i dollar	53	55

Kilde: NAV

Ifølge AKU falt sysselsettingen mot slutten av fjoråret, men har nå justert seg noe opp igjen. Vi anslår at sysselsettingen vil vokse framover, men siden vi startet året med lavere sysselsetting enn det årlige gjennomsnittet i 2016 blir gjennomsnittlig sysselsetting i 2017 bare om lag 8 000 høyere enn i fjor. I 2018 venter vi at veksten i norsk økonomi tar seg ytterligere opp og at sysselsettingen vokser litt raskere (figur 11).

Svakere konjunkturer bidrar til at færre deltar på arbeidsmarkedet. Antall personer i arbeidsstyrken falt gjennom det meste av fjoråret, men tok seg noe opp i februar og mars. Fortsatt var det i første kvartal i år færre personer i arbeidsstyrken enn i første kvartal i fjor. Yrkesdeltakelsen, eller andelen personer mellom 15 og 74 år som er med i arbeidsstyrken, var 1,2 prosentpoeng lavere enn i første kvartal i fjor. Arbeidsinnvandringen har også avtatt de to siste årene som følge av nedgangskonjunkturen, samtidig som utvandring har gått noe opp. Lavere nettoinnvandring har dermed bidratt til lavere vekst i arbeidsstyrken. Vi venter at nettoinnvandringen i år og neste år vil holde seg på omtrent samme nivå som i fjor. Antallet asylsøkere økte kraftig i 2015, men har vært langt lavere i fjor og så langt i år. Når de som får innvilget sin asylsøknad blir bosatt og er gjennom introduksjonsprogrammet vil mange begynne å lete etter jobb. Dette vil

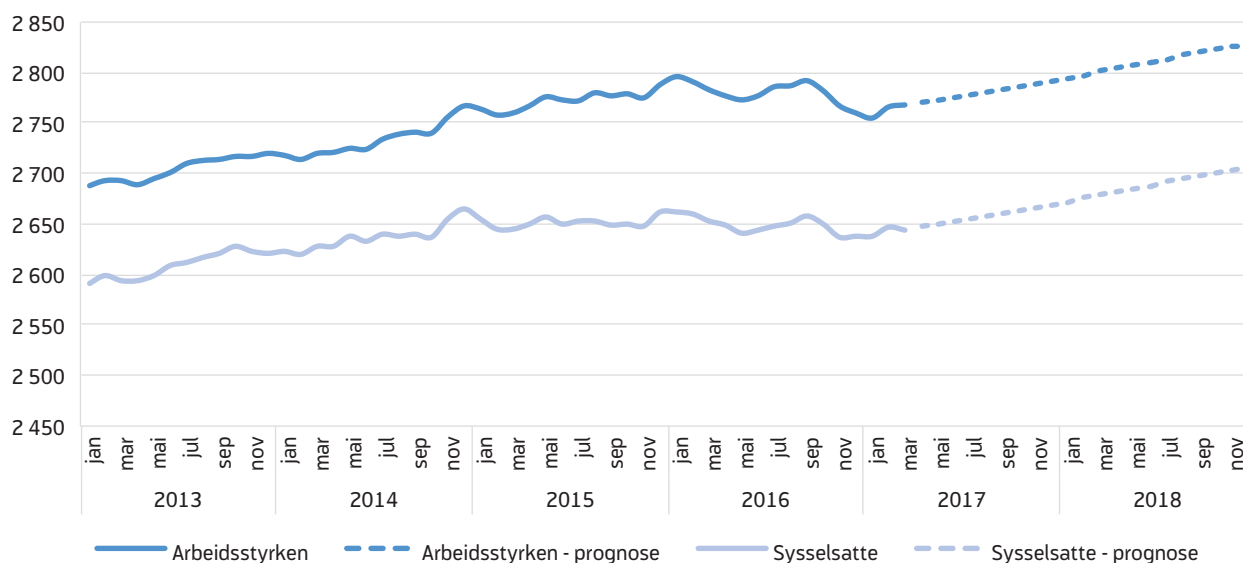
dermed bidra til å dra opp veksten i arbeidsstyrken noe de neste årene. Samlet anslår vi at veksten i arbeidsstyrken vil ta seg noe opp igjen framover, etter hvert som veksten i norsk økonomi og etterspørsel etter arbeidskraft øker.

Bruttoledigheten falt med 5 200 personer fra desember til mai, mens antallet helt ledige falt med 6 600 personer, justert for normale sesongvariasjoner. Dermed har utviklingen vært noe bedre enn vi la til grunn i vår prognose i februar. Vi venter at arbeidsledigheten vil fortsette å falle framover, men ikke like raskt som den gjorde i vinter (se figur 12). Vi anslår at det i gjennomsnitt vil være 76 000 helt ledige i år, mens det neste år blir om lag 71 000 helt ledige i gjennomsnitt. Det innebærer en ledighet på 2,7 prosent av arbeidsstyrken i 2017 og 2,6 prosent i 2018. Dersom tiltaksnivået blir som det er foreslått i revidert nasjonalbudsjett vil dette innebære en bruttoledighet på henholdsvis 3,3 og 3,1 prosent.

Næringsvise forskjeller

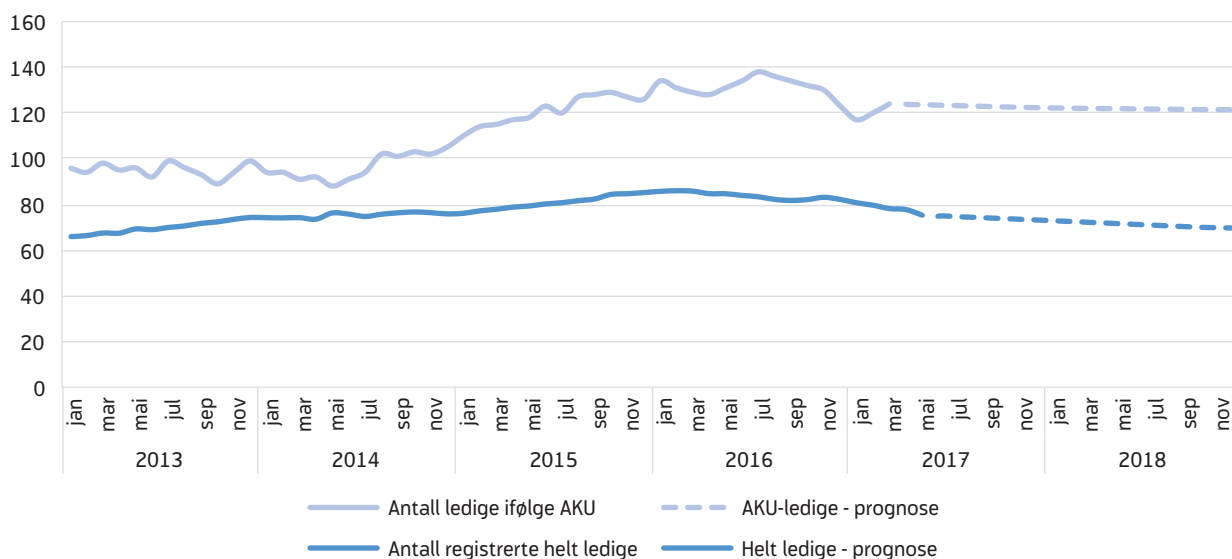
Den oljedrevne nedgangskonjunkturen ser nå ut til å gå mot slutten og vi venter at vi går inn i en moderat oppgangskonjunktur i år og i 2018. Vi venter imidlertid fortsatt nedgang i oljeinvesteringene i år, mens vi forventer en utflating i 2018. Vi anslår derfor at sys-

Figur 11. Utviklingen i arbeidsstyrken og sysselsettingen ifølge AKU.1 000 personer. Sesongjusterte tall

Kilde: SSB og NAV

Figur 12. Utviklingen i antall registrerte helt ledige og ledige ifølge AKU. 1000 personer. Sesongjusterte tall

Kilde: SSB og NAV

Tabell 3. Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrken, sysselsatte og arbeidsledige ifølge AKU

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Befolkning 15-74 år	3 618 000	3 680 000	3 743 000	3 798 000	3 850 000	3 896 000	3 934 000
Arbeidsstyrken	2 602 000	2 629 000	2 677 000	2 704 000	2 734 000	2 772 000	2 779 000
Sysselsatte	2 508 000	2 543 000	2 591 000	2 610 000	2 637 000	2 651 000	2 647 000
Yrkesdeltakelsen	71,9 %	71,4 %	71,5 %	71,2 %	71,0 %	71,2 %	70,6 %
AKU-arbeidsledige	94 000	86 000	86 000	95 000	96 000	121 000	132 000
Registrerte helt ledige (NAV)	74 643	69 395	65 682	69 719	75 254	80 561	83 813

Kilde: SSB og NAV

sysselsettingen innen utvinning av olje og gass og innen industri- og tjenestenæringer som leverer til oljeindustrien vil fortsette å falle, men at nedgangen avtar gjennom prognoseperioden. I andre deler av industrien forventer vi økt aktivitet og økt sysselsetting både i år og neste år. Mens fortsatt fall i oljeinvesteringer tilsier flere ledige ingeniører og industriarbeidere, vil økt aktivitet i andre deler av industrien dra i motsatt retning.

Bygge- og anleggsnæringen har vært blant næringene med størst vekst i sysselsettingen de siste årene. Vi venter at sysselsettingen innen bygge- og anleggsbransjen vil fortsette å øke fram til 2018, men at den vokser saktere neste år som følge av lavere vekst i boliginvesteringene.

En svakere krone har bidratt til økt aktivitet og vekst i sysselsettingen i overnattings- og serveringsvirksomhet i 2016. Vi anslår at denne utviklingen fortsetter fram til 2018, og at den vil bidra til økt sysselsetting blant personer med bakgrunn fra reiseliv og transport.

Helse- og omsorgstjenester sysselsetter flest personer i Norge, over 20 prosent av de sysselsatte jobber her. Sysselsettingen i denne næringen har økt jevnt, og vi legger til grunn at den vil fortsette å øke de neste årene.

Makromodellen MODAG

Denne prognosen er basert på modellsimuleringer vi har gjort med den makroøkonometriske modellen MODAG. MODAG er en modell for norsk økonomi utviklet av Statistisk sentralbyrå (SSB). Modellen er estimert på årlige nasjonalregnskapsdata og er basert på økonomisk teori. For mer informasjon om MODAG, se <http://www.ssb.no/forskning/beregningsmodeller/modag>.

Referanser

Andersen, Ulf, Ådne Cappelen, Einar Nordbø, Helge Næsheim, Johannes Sørbø og Ragnar Torvik (2017) «Mål for arbeidsledigheten: Avvik, årsaker og supplerende indikatorer». Arbeidsnotat 8/2017 Finansdepartementets notatserie.

Furuberg, Jorunn og Åshild Male Kalstø (2017) «Hvem går ut dagpengeperioden?». *Arbeid og velferd* 2/2017, s. 19–34.